

ผลการสอนต่อการปฏิบัติในการตรวจ เต้านมด้วยตนเอง ในผู้มารับบริการ หน่วยวางแผนครอบครัว

พวงจันทร์ เคลือบพณิชกุล ป. พยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย*
สมบูรณ์ บุญเกียรติ วท.บ. (พยาบาล), กศ.ม. (สุขศึกษา)**

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ : เพื่อเปรียบเทียบการปฏิบัติในการตรวจเต้านมด้วยตนเองของผู้มารับบริการที่หน่วยวางแผนครอบครัว ระหว่างกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยการสาธิตร่วมกับภาพพลิกกับการสอนโดยวีดิทัศน์ และการสอนปกติ

รูปแบบการวิจัย : การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental)

กลุ่มตัวอย่าง : สตรีที่มารับบริการคุมกำเนิดด้วยยาเม็ดคุมกำเนิด ยาฉีดคุมกำเนิดและยาฝังคุมกำเนิด จำนวน 90 คน ที่มีอายุ 20-40 ปี เป็นผู้ป่วยมารับบริการครั้งแรก และไม่เคยได้รับการสอนการตรวจเต้านมด้วยตนเองมาก่อน ทำการศึกษาตั้งแต่เดือนมิถุนายน ถึงกันยายน พ.ศ. 2544 รวมระยะเวลา 4 เดือน ที่หน่วยวางแผนครอบครัว ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

วิธีดำเนินการวิจัย : เลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด จัดตัวอย่างเข้ากลุ่มโดยสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง ก 30 คน กลุ่มทดลอง ข 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน จับฉลากกลุ่มย่อยกลุ่มละ 2-3 ราย และสอนวันละ 1 กลุ่มย่อย ในวันจันทร์ พุธ ศุกร์ จนครบกลุ่มละ 30 ราย ประเมินผลก่อนการทดลองโดยการสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติในการตรวจเต้านมด้วยตนเองของกลุ่มตัวอย่าง และบันทึกในแบบสังเกตพฤติกรรมจำนวน 12 ข้อ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า (rating scale) แบบตัวเลข (numeral rating scale) มี 3 ระดับคือ ปฏิบัติถูกต้องทั้งหมด ปฏิบัติถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ ปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือปฏิบัติได้บ้าง โดยกำหนดคะแนนเป็น 3, 2, 1 ตามลำดับ มีคู่มือการสังเกตพฤติกรรม การตรวจเต้านมด้วยตนเองประกอบการให้คะแนน ดำเนินการทดลองโดยสอนวันละ 1 กลุ่มย่อย กลุ่มละ 2-3 คน กลุ่มทดลอง ก ได้รับการสอนโดยการสาธิตการตรวจเต้านมด้วยตนเองร่วมกับภาพพลิกในวันจันทร์ กลุ่มทดลอง ข ได้รับการสอนโดยการฉายวีดิทัศน์การตรวจเต้านมด้วยตนเอง พร้อมสรุปและตอบข้อซักถามในวันพุธ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบได้รับการสอนปกติจากพยาบาลในวันศุกร์ โดยใช้เวลาสอนกลุ่มละ 15 นาที ประเมินผลหลังทดลองทันที โดยสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติในการตรวจเต้านมด้วยตนเองของกลุ่มตัวอย่าง และบันทึกในแบบสังเกตพฤติกรรมพร้อมคู่มือการสังเกตพฤติกรรมประกอบการให้คะแนนเช่นเดียวกับประเมินผลก่อนทดลอง

ตัววัดที่สำคัญ : ค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติในกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยการสาธิตการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ร่วมกับภาพพลิกกับการสอนโดยใช้วีดิทัศน์ร่วมกับการสรุป และการสอนปกติจากพยาบาล

* พยาบาลวิชาชีพฝ่ายการพยาบาล วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลสูติ-นรีเวชศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์

Main outcome measures : The average mean of the scores derived from the group being trained by demonstration in breast self examination together with flip charts and by watching the VDO together with conclusion made and by conventional method.

Results : The group having been trained by observing the demonstration together with flip charts and the group by watching the VDO could perform better than the group by conventional method ($p < 0.01$) and the group having been trained by observing the demonstration together with flip charts could perform better by the group having trained by watching the VDO ($p < 0.01$).

Conclusion : The group having been trained by observing the demonstration together with flip charts could perform better than the group having trained by watching the VDO and conventional method.

Key words : instruction performance, breast self examination, family planning

บทนำ

มะเร็งเต้านมเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญ และพบในหญิงได้เป็นอันดับ 2 รองจากมะเร็งปากมดลูก¹ จากการศึกษาจังหวัดที่เป็นศูนย์ทะเบียนมะเร็ง กรุงเทพมหานคร พบมะเร็งเต้านมสูงสุด รองมาคือมะเร็งปากมดลูก และมะเร็งรังไข่ตามลำดับ² สตรีไทยร้อยละ 60 มาพบแพทย์หรือเริ่มให้แพทย์รักษาเมื่อมีอาการมากแล้ว มีการกระจายไปยังอวัยวะอื่น ซึ่งทำให้การรักษาไม่ได้ผล ผู้ป่วยมักเสียชีวิตในเวลาอันสั้น³ โดยเฉพาะมะเร็งแพร่กระจายไปต่อมน้ำเหลืองบริเวณรักแร้ อัตราการรักษาหายร้อยละ 40-60³ การรักษามะเร็งเต้านมให้ได้ผลดี และหายขาดต้องอาศัยการวินิจฉัยโรคให้ได้ในระยะเริ่มแรกเป็นสิ่งสำคัญ⁴

ประเทศไทยมุ่งเน้นส่งเสริมให้สตรีมีการดูแลตนเองเพื่อลดอัตราการเป็นมะเร็งทุกชนิดให้เหลือน้อยกว่า 40 ต่อประชากรแสนคน ตามเป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 และพบว่าสตรีร้อยละ 90 ที่ตรวจพบเนื้องอกที่เต้านมมักตรวจพบ โดยการตรวจเต้านมด้วยตนเอง⁴ การสอนให้สตรีตรวจเต้านมอย่างถูกต้องสม่ำเสมอ และมีประสิทธิภาพเดือนละ 1 ครั้ง จะทำให้ป้องกันมะเร็งเต้านมและค้นหามะเร็งเต้านมระยะเริ่มแรกได้

ผู้วิจัยสนใจศึกษาผู้ป่วยในกลุ่มที่ใช้ฮอร์โมนคุมกำเนิดโดยยาเม็ด-ยาฉีด และยาฝังคุมกำเนิดเป็นพิเศษ ถึงแม้การใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดรายงานส่วนใหญ่ไม่พบว่าเสี่ยงต่อมะเร็งเต้านม แต่มีรายงานเชื่อถือได้บ่งบอกว่ามีความเสี่ยงเล็กน้อย โดยเฉพาะในรายใช้ฮอร์โมนตั้งแต่อายุน้อย และใช้นานเกิน 4 ปี⁵ แต่การใช้ยาฉีดคุมกำเนิดไม่มีผลต่อการเกิดมะเร็งเต้านมเพิ่มขึ้น⁶ การได้รับฮอร์โมนเอสโตรเจนเพื่อทดแทนในรายขาดฮอร์โมน มี

ความเสี่ยงต่อมะเร็งเต้านม 1:3 เมื่อใช้นาน 5 ปี⁷

การใช้สื่อการสอนเพื่อถ่ายทอดไปสู่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดการเรียนรู้ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยผู้สอนต้องมีวิธีการสอน จุดมุ่งหมาย และการใช้สื่อที่สนูปกรณ์ที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงอยากทราบว่าการสอนวิธีใด ทำให้ประหยัดเวลามีประสิทธิภาพสูง และผู้รับบริการสามารถนำไปสู่การปฏิบัติการตรวจเต้านมถูกต้อง และยั่งยืนตลอดไป

ประชากรตัวอย่างและวิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สตรีที่มารับบริการคุมกำเนิดด้วยยาเม็ด ยาฉีด และยาฝังคุมกำเนิดที่หน่วยวางแผนครอบครัว ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกอย่างเจาะจง (purposive sampling) โดยเจาะจงคุณสมบัติที่กำหนด คือ มีอายุ 20-40 ปี เป็นผู้มารับบริการเป็นครั้งแรก และคุมกำเนิดด้วยยาเม็ด ยาฉีด และยาฝังคุมกำเนิด ไม่เคยได้รับการสอนการตรวจเต้านมจากพยาบาลมาก่อน โดยแบ่งกลุ่มเป็น 3 กลุ่ม ๆ ละ 30 คน สอนกลุ่มละ 2-3 คน ต่อวันจนครบ 30 คน ในแต่ละกลุ่มตามวันเวลาที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

1.1 แผนการสอนการตรวจเต้านมด้วยตนเอง มี

เนื้อหาประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการตรวจเต้านม การตรวจเต้านมในท่าอาบน้ำ ทำขึ้นหน้ากระจก และทำนอน

1.2 หุ่นจำลองเต้านมเทียมคล้ายของจริง มีเต้านมที่ปกติ 1 ข้าง และอีก 1 ข้างมีก้อนที่เต้านม

1.3 วัตถุประสงค์การตรวจเต้านมด้วยตนเอง ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกับแผนการสอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบบันทึกข้อมูลทั่วไป เกี่ยวกับอายุ รายได้ การศึกษา อาชีพ และแบบสังเกตพฤติกรรมประกอบด้วย เนื้อหาพฤติกรรมผู้รับบริการ ด้านการจัดทำตรวจ และการคลำเต้านมด้วยตนเอง 3 ท่า คือ ทำหน้ากระจก ทำนอน และทำอาบน้ำ โดยมีคู่มือ และบอกถึงผลของการปฏิบัติโดยการคลำและการดูหน้ากระจก

แบบสังเกตพฤติกรรมการตรวจเต้านม ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยอาศัยการศึกษาจากตำรา วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประสบการณ์ของผู้วิจัยเอง แบบสังเกตพฤติกรรมประกอบด้วยข้อคำถาม 12 ข้อ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) แบบตัวเลข (numeral rating scale) มี 3 ระดับ คือ ปฏิบัติถูกต้องทั้งหมด ปฏิบัติถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ ปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือปฏิบัติได้บ้าง โดยกำหนดคะแนนเป็น 3, 2, 1 ตามลำดับ แบบสังเกตพฤติกรรมผ่านการตรวจสอบตรงตามเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการวัด โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และหาความเชื่อมั่นจากผู้รับบริการที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน โดยใช้ผู้สังเกต 2 คน กำหนดหาความเชื่อมั่นแบบ internal observation reliability โดยหาตรงกันสอดคล้องกันตามวิธีของ William A-Scott ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.86

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบกึ่งทดลอง(Quasi-experiment)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างตามคุณสมบัติที่กำหนด
2. สุ่มตัวอย่างแบบ simple random sampling โดยวิธีจับสลากกลุ่มย่อยกลุ่มละ 2-3 คน และสอนวันละ 1 กลุ่มย่อย ในวันจันทร์-พุธ-ศุกร์ จนครบกลุ่มละ 30 คน
3. ประเมินผลก่อนการทดลองโดยสังเกตพฤติกรรม การปฏิบัติในการตรวจเต้านมด้วยตนเองของกลุ่มตัวอย่าง และบันทึกในแบบสังเกตพฤติกรรมโดยมีคู่มือประกอบการให้คะแนน
4. ดำเนินการทดลองโดยสอนวันละ 1 กลุ่มย่อย กลุ่มละ 2-3 คน ตามวิธีที่กำหนด โดยใช้เวลา 15 นาที ดังนี้
กลุ่มทดลอง ก ได้รับการสอนโดยการสาธิตการ

ตรวจเต้านมด้วยตนเอง ร่วมกับภาพพลิกในวันจันทร์

กลุ่มทดลอง ข ได้รับการสอนโดยการฉายวีดิทัศน์ การตรวจเต้านมด้วยตนเองพร้อมสรุป และตอบข้อซักถามในวันพุธ

กลุ่มควบคุม ได้รับการสอนโดยปกติจากพยาบาลในวันศุกร์

5. ประเมินผลหลังสอนทันทีโดยการสังเกตพฤติกรรม การตรวจเต้านมด้วยตนเองของกลุ่มตัวอย่าง และบันทึกในแบบสังเกตพฤติกรรม โดยมีคู่มือประกอบการให้คะแนน

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS-PC

1. ทหาความถี่ ร้อยละ จำแนกตามข้อมูล
2. ทหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการปฏิบัติการตรวจเต้านมด้วยตนเอง ก่อนการสอนและหลังการสอนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่ม
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติการตรวจเต้านมด้วยตนเองภายหลังสอนทันที ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way analysis of variance) หากผลการทดสอบค่าเอฟ (F-test) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงทดสอบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ Scheffe's test

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 90 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่มกลุ่มละ 30 คน เมื่อพิจารณาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ตารางที่ 1

จากตารางที่ 1 พบว่ากลุ่มทดลอง ก ส่วนใหญ่ร้อยละ 43.4 มีอายุ 35 ปีขึ้นไป ส่วนกลุ่มทดลอง ข และกลุ่มเปรียบเทียบส่วนใหญ่ร้อยละ 36.7 และ 43.3 มีอายุระหว่าง 20-24 ปี รายได้พบว่า กลุ่มทดลอง ก ส่วนใหญ่ร้อยละ 36.7 มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท กลุ่มทดลอง ข ส่วนใหญ่ร้อยละ 73.3 มีรายได้ 5,000-10,000 บาท ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบส่วนใหญ่ร้อยละ 40.0 มีรายได้ 10,001-15,000 บาท

ระดับการศึกษาของกลุ่มทดลอง ก กลุ่มทดลอง ข ส่วนใหญ่ระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 43.3 และ 50.0 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มเปรียบเทียบส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 33

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามอายุ รายได้ การศึกษาและอาชีพ

ข้อมูลส่วนตัว	กลุ่มทดลอง ก		กลุ่มทดลอง ข		กลุ่มเปรียบเทียบ	
	สอนโดยสาธิต		สอนโดยวีดิทัศน์		สอนปกติ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
อายุ						
20-24 ปี	4	13.3	11	36.7	13	43.3
25-29 ปี	4	13.3	4	13.3	4	13.3
30-34 ปี	9	30.0	6	20.0	3	10.0
35 ปีขึ้นไป	13	43.4	9	30.0	10	33.4
รายได้ครอบครัว						
ต่ำกว่า 5,000 บาท	11	36.7	2	6.7	4	13.3
5,000 - 10,000 บาท	6	20.0	22	73.3	8	26.7
10,001 - 15,000 บาท	8	26.6	5	16.7	12	40.0
15,001 - 20,000 บาท	5	16.7	1	3.3	3	10.0
20,001 ขึ้นไป	-	-	-	-	3	10.0
การศึกษา						
ประถมศึกษา	13	43.3	15	50.0	9	30.0
มัธยมศึกษา	5	16.7	8	26.7	10	33.3
อาชีวศึกษา	7	23.3	5	16.7	8	26.7
อุดมศึกษา	5	16.6	2	6.6	3	10.0
อาชีพ						
รับราชการ	3	10.0	1	3.3	1	3.3
รัฐวิสาหกิจ	-	-	8	26.7	2	6.7
ค้าขาย	3	10.0	10	33.3	3	10.0
รับจ้าง	15	50.0	11	36.7	13	43.3
เกษตรกร	9	30.0	-	-	11	36.7

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนการปฏิบัติ (คะแนนเต็ม 3) ในการตรวจเต้านมด้วยตนเองของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 กลุ่ม ในระยะเวลาก่อนสอน ภายหลังสอนทันที (n กลุ่มละ 30)

กลุ่มตัวอย่าง	ก่อนสอน		ภายหลังสอนทันที	
	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)
กลุ่มทดลอง ก (สอนโดยสาธิต)	1.17	0.15	2.40	0.31
กลุ่มทดลอง ข (สอนโดยวีดิทัศน์)	1.10	0.12	1.64	0.48
กลุ่มควบคุม (สอนปกติ)	1.15	0.15	1.21	0.13

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบคะแนนการปฏิบัติตนในการตรวจเต้านมด้วยตนเองของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ภายหลังสอนด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way analysis of variance)

แหล่งความแปรปรวน	df	ss	MS	F
การปฏิบัติในการตรวจเต้านมด้วยตนเอง				
ระหว่างกลุ่ม	2	21.81	10.90	94.15**
ภายในกลุ่ม	87	10.08	0.12	
รวม	89	31.89		

** p < 0.01

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนปฏิบัติตนระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ภายหลังสอนโดยวิธีการทดสอบ Scheffe

การสอน	\bar{X}	สอนปกติ	สอนโดยวีดิทัศน์	สอนโดยสาธิต
		1.21	1.64	2.40
สอนปกติ	1.21	-	0.43**	1.19**
สอนโดยวีดิทัศน์	1.64		-	0.76**
สอนโดยการสาธิต	2.40			-

** p < 0.01

อาชีพกลุ่มทดลอง ก กลุ่มทดลอง ข และกลุ่มเปรียบเทียบมีอาชีพรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 50.0, 36.7 และ 43.3 ตามลำดับ

จากตารางที่ 2 พบว่าก่อนการสอนกลุ่มทดลอง ก มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติในการตรวจเต้านมด้วยตนเองสูง รองลงมา คือ กลุ่มทดลอง ข และกลุ่มควบคุมตามลำดับ ภายหลังการสอนพบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการปฏิบัติในการตรวจเต้านมของกลุ่มทดลอง ก สูงกว่ากลุ่มทดลอง ข และกลุ่มควบคุมตามลำดับ

จากตารางที่ 3 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีการสอนแตกต่างกันมีอย่างน้อย 1 คู่ ที่มีการปฏิบัติในการตรวจเต้านม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงนำไปทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีของ Scheffe

จากตารางที่ 4 พบว่าคะแนนการปฏิบัติในการตรวจเต้านมของกลุ่มที่สอนโดยการสาธิตดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยวีดิทัศน์และกลุ่มที่สอนตามปกติ และกลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยวีดิทัศน์มีคะแนนสูงกว่ากลุ่มที่สอนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

วิจารณ์

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ากลุ่มที่สอนด้วยการสาธิตร่วมกับภาพพลิกมีการปฏิบัติในการตรวจเต้านมดีกว่าการสอนด้วยวีดิทัศน์ร่วมกับการสรุปและการสอนโดยปกติจากพยาบาล และสอดคล้องกับการศึกษาของเพียรเพ็ญ จันทรชนะ^๑ ได้ศึกษาผลการสอนอย่างมีแบบแผนต่อพฤติกรรมการดูแลตนเอง และภาวะสุขภาพในหญิงมีครรภ์ที่มีความดันโลหิตสูง คือ กลุ่มทดลองสอนรายบุคคล และใช้สื่อการสอน คือ ภาพพลิก หุ่นจำลองและแผ่นพับ พบว่ามีพฤติกรรมการดูแลตนเองและมีสุขภาพดีกว่ากลุ่มควบคุม และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุทธิวรสิริ^๒ ได้ศึกษาผลการสอนอย่างมีแบบแผนต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติตัวของผู้ป่วย SLE กลุ่มทดลองที่ได้รับการสอนโดยผู้วิจัยมีความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติดีกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งสามารถอธิบายเหตุผลได้ดังนี้

1. กลุ่มที่ได้รับการสอนโดยการสาธิตร่วมกับภาพพลิกเป็นการใช้สื่อการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และเข้าใจยิ่งขึ้น เพราะเป็นสิ่งเร้า ได้ใช้ปลายประสาทสัมผัสหลายๆ ด้าน

ทำให้ได้มองเห็น ได้ยิน และได้สัมผัสจับต้องได้ คาดว่าสิ่งเร้าหลายอย่างจะมีผลต่อการตอบสนองของผู้เรียน และระหว่างการสอนมีการซักถาม ทำให้เกิดความเข้าใจรวดเร็ว และจดจำเนื้อหาได้

2. แผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น กำหนดเนื้อหา วัตถุประสงค์กิจกรรม สื่อการสอน ตลอดจนการประเมินผล ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับวาริ ระกิติ¹⁰ ที่ว่าการสอนอย่างมีระบบโดยมีองค์ประกอบของแผน คือ วัตถุประสงค์เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การวัดผลประเมินผล ผู้เรียนจะเกิดการรับรู้ ความคิด ความเข้าใจรวดเร็ว และมีภาพประกอบจะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

3. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างกับผู้วิจัย ขณะทำการสอนมีส่วนช่วยให้กลุ่มทดลองเกิดการเรียนรู้ได้ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยให้ความเป็นกันเองกับกลุ่มตัวอย่าง สื่อสารแบบสองทาง ทำให้กลุ่มทดลองเกิดการเรียนรู้จากผู้วิจัย และผู้ช่วยด้วยกัน นอกจากนั้น จินตนา ชุณิพันธ์¹¹ ได้กล่าวว่า การสอนเป็นกลุ่มช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

4. การจัดสิ่งแวดล้อมช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ โดยสอนในห้องที่ค่อนข้างสงบ มีสิ่งรบกวนภายนอกน้อย กลุ่มทดลองจึงให้ความสนใจต่อสิ่งที่ผู้วิจัยสอนเป็นอย่างดี ทำให้เกิดการเรียนรู้ดีขึ้น

5. วิธีการสอนสุศึกษาที่เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ผู้เรียน ทำให้กลุ่มตัวอย่าง หรือผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

6. ผู้วิจัยได้ประยุกต์จัดวิทยาการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งอารี พันธุ์ฉิม¹² ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ดังนี้ แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ โดยเน้นการเสริมแรงให้กำลังใจ การชมเชย และทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไคส์ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความพร้อม มีการฝึกตรวจดูงานด้วยตนเอง ทำให้สามารถปฏิบัติจริงและเน้นให้ผู้เรียนเกิดความพอใจ และทฤษฎีสนามของเลวินที่เน้นแรงจูงใจภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อม วิธีการสอน สื่อการสอน และแรงจูงใจภายในเกิดความอยากรู้อยากเห็นความสนใจ เพื่อไม่ให้เกิดโรคมะเร็งเต้านม

ส่วนการสอนโดยวีดิทัศน์เป็นการใช้สื่อการสอนที่เสนอเป็นระบบเฟล็ดเฟล็ด ประหยัดเวลา แต่ไม่สามารถสอนให้ซ้ำหรือเน้นย้ำจุดที่สำคัญได้ และเป็นการสอนแบบการสื่อสารทางเดียว และสรุปเนื้อหาตอนสุดท้าย ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้น้อยกว่าการสอนโดยสาธิตการตรวจดูงานด้วยตนเอง

ส่วนการสอนโดยการใช้อวีดิทัศน์มีคะแนน ปฏิบัติการ

ตรวจดูงานดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของผ่องศรี ศรีมรกต¹³ ศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการสอน นักศึกษา เรื่องการดูแลคอลอสโตมีย์ โดยใช้วีดิทัศน์ กับการสอนตามปกติ พบว่าคะแนนความสามารถของนักศึกษากลุ่มที่ได้รับการสอนโดยสื่อวีดิทัศน์ ประกอบสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ เนื่องจากสื่อวีดิทัศน์สามารถสื่อได้ทั้งภาพและเสียง อันเป็นสิ่งเร้าที่ผ่านประสาทสัมผัสที่มนุษย์เรียนรู้ได้ดีที่สุด คือ ตาและหู¹⁴ การสอนการตรวจดูงานด้วยตนเอง ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการเรียนรู้ได้ ประสบการณ์ ความรู้และสามารถดูแลตนเองได้ถูกต้อง ซึ่ง Orem¹⁵ กล่าวว่า ต้องอาศัยความตั้งใจในการทำกิจกรรมโดยมีความรู้ และการรับรู้ที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมดูแลตนเองได้

สรุป

จากผลการทดลองแสดงว่าการสอน โดยการสาธิตร่วมกับภาพพลิกช่วยเสริมสร้างให้เกิดการปฏิบัติในการตรวจดูงานด้วยตนเองดีกว่าการสอนโดยวีดิทัศน์ และการสอนตามปกติ ซึ่งน่าจะนำไปประยุกต์ใช้กับประชาชนทั่วไป เพื่อส่งเสริมให้เกิดการปฏิบัติซึ่งเป็นการป้องกัน และค้นหาโรคมะเร็งเต้านมในระยะเริ่มแรกที่ถูกต้องต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้รายงานขอขอบคุณหัวหน้าภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์ และหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล ที่อนุญาตให้นำเสนอรายงานนี้

เอกสารอ้างอิง

1. ยุทธนา แสงสุดา. พิชิตมะเร็งเต้านมปี 2001. การประชุมใหญ่ทางวิชาการครั้งที่ 13 โรงพยาบาลราชวิถีครบรอบ 50 ปี วันที่ 27-30 มีนาคม 2544 กรุงเทพฯ.
2. วันเพ็ญ ชูประภาวรณ. สถานะสุขภาพคนไทย. กรุงเทพฯ : อุมการพิมพ์, 2543:68-74.
3. เบนสัน เพอร์นอล. โรคของเต้านม. ใน : จตุพล ศรีสมบูรณ์, อภิชาติ โอพารัตน์ชัย, ชเนนทร์ วนาภิรักษ์, บรรณาธิการ. คู่มือสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา. กรุงเทพฯ : บริษัทแมครอ-

- อิลอินเตอร์เนชันแนล เอนเตอร์ไพรส์อิงค์. 2538:318-92.
4. คณะอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสาธารณสุข. แผนพัฒนาสาธารณสุขในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อาคารสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2539:5-6.
 5. ชีระ ทองสง, จตุพล ศรีสมบูรณ์, อภิชาติ โอพารัตนชัย. นรีเวชวิทยาลัยฉบับสอบบอร์ด. เชียงใหม่ : พี บี ฟอเรนบุ๊คส์เซนเตอร์, 2539:544-9.
 6. ยุทธพงศ์ วีวัฒน์ตระกูล. สูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา, ขอนแก่น : ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 2538:302-3.
 7. อรุษา เทพพิสัย, มยุรี จิรภิญโญ, อภิชาติ จิตเจริญ, จิตมา มโนมัย. สุขภาพชายหญิงวัยทอง 2001. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์หัวฟาง, 2544:136-48.
 8. เพียรเพ็ญ จันทร์ชนะ. ผลการสอนอย่างมีแบบแผนต่อพฤติกรรม การดูแลตนเองและภาวะสุขภาพ ในหญิงตั้งครรภ์ที่มีภาวะความดันโลหิตสูง เนื่องจากการตั้งครรภ์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2533:กข.
 9. สุทธิศ วรศิริ. ผลการสอนอย่างมีแบบแผนต่อความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติตัวของผู้ป่วยเอส แอล อี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2534.
 10. วารี ระกิดิ. การดำเนินงานสุขศึกษาโรงพยาบาลในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสุขศึกษา หน่วยที่ 8-15 สาขาวิทยาศาสตร์สุขภาพ, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534: 692-93.
 11. จินดนา ยูนิพันธ์. การสอนสุขภาพอนามัยเป็นกลุ่ม เอกสารการสอนชุดวิชาการเรียนการสอนสุขภาพอนามัย, หน่วยที่ 8-15, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532:383-685.
 12. อารี พันธุ์มณี. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : บริษัท เลิฟแอนด์ลิฟเพรส, 2534:85-160.
 13. ผ่องศรี ศรีมรกต. วิดีโอเทป : สื่อการสอนภาคปฏิบัติ การพยาบาล. วารสารพยาบาล 2532;38:52-62.
 14. จันทร์พิมพ์ สายสมร. การผลิตสื่อการสอนสุขภาพอนามัย. เอกสารการสอนชุดวิชาการเรียนการสอนสุขภาพอนามัย, หน่วยที่ 8-15, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2532:531-55.
 15. Orem DE. Nursing concepts of practice. 4th ed. St Louis : Mosby Year Book, 1991:121-6.